

RAPLA VALLAVOLIKOGU

MÄÄRUS

EELNÕU nr 1-4/2023/...
seisuga 27.06.2023

Rapla

Härgla Võlumetsa maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri

Määrus kehtestatakse looduskaitseaduse § 10 lõike 7 punkti 2 alusel.

§ 1. Ala kaitse alla võtmine ja kaitse-eesmärk

(1) Maastikukaitsealana võetakse kohaliku kaitse alla Rapla vallas, Härgla ja Pirgu külas asuv ala, mille nimeks saab Härgla Võlumetsa maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*).

(2) Kaitseala eesmärk on kaitsta:

- 1) ajaloolis-kultuurilise väärtusega metsamaastikku;
- 2) metsaökosüsteemi ja elustiku mitmekesisust;
- 3) loodushariduse arendamise võimalusi.

(3) Kaitseala maa-ala kuulub vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele Härgla piiranguvööndisse.

(4) Kaitsealal tuleb arvestada looduskaitseaduses sätestatud piiranguid käesolevas määruses sätestatud erisustega.

§ 2. Kaitseala piir

Kaitseala välis- ja piiranguvööndi piir on esitatud kaardil määruse lisas

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Rapla Vallavalitsus.

§ 4. Kaitse alla võtmise ja piirangute põhjendused

Määruse seletuskirjas on esitatud põhjendused:

- 1) kaitse alla võtmise eesmärkide vastavuse kohta kaitse alla võtmise eeldustele;
- 2) loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekuse kohta;
- 3) kaitstava loodusobjekti tüübi valiku kohta;
- 4) kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piiri kulgemise kohta;
- 5) kaitsekorra kohta.

§ 5. Lubatud tegevus

(1) Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades käesolevas määruses sätestatud erisusi.

(2) Kaitsealal on lubatud:

- 1) inimeste viibimine, marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine;
- 2) metsa majandamine kõikide raieliikidega vastavalt metsaseadusele, arvestades Rapla valla üldplaneeringuga kehtestatud rohevõrgustiku tingimusi;
- 3) kuni 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul;
- 4) jahipidamine ja jahiulukite lisasöötmine;
- 5) sõidukiga sõitmine teedel;
- 6) jalgrattaga sõitmine radadel;
- 7) väljaspool teid sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel ning metsa majandamisega seotud töödel;
- 8) olemasolevate teede, ehitiste ja rajatiste hooldustööd;
- 9) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus.

(3) Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud:

- 1) katastriüksuse kõlvikute piiride ja kõlviku sihtotstarbe muutmine;
- 2) maakorralduskava koostamine ja maakorraldustoimingute teostamine;
- 3) ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitise püstitamine;
- 4) projekteerimistingimuste andmine;
- 5) ehitusloa andmine;
- 6) uue veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, rajamine.

§ 6. Keelatud tegevus

(1) Kaitsealal on keelatud:

- 1) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 2) maavara kaevandamine;
- 3) pinnase teisaldamine looduslikust asukohast.

§ 7. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt tema nõusolekut, juhul kui see tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuse juures ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmise korral tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

§ 8. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

§ 9. Vaidlustamine

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist.

(allkirjastatud digitaalselt)

Kalle Toomet
volikogu esimees

Lisa 1. Härgla Völumetsa maastikukaitseala kaart

SELETUSKIRI

Rapla Vallavolikogu määruse „Härgla Völumetsa maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu juurde

Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 7 punkt 2 ja lõike 8 alusel on kohalikul omavalitsusel, antud juhul Rapla Vallavolikogul, õigus võtta ala looduskaitse alla ja kehtestada kaitsekord. Eelnõukohase määrusega võetakse kohaliku kaitse alla Rapla vallas Pirgu ja Härgla külas asuv pärandkultuuri väärtusi sisaldav metsamaastik, nimetusega Härgla Völumetsa maastikukaitseala (edaspidi ka *kaitseala*).

Ettepanek Härgla metsa kohaliku kaitse alla võtmiseks sisaldub Rapla valla üldplaneeringu eskiisis (avalik väljapanek 13.07.2022-16.08.2022), kus see väljendab mitmete ekspertide, MTÜ Roheline Härgla ja kokkuvõtvalt ka vallavolikogu seisukohta. Kuna üldplaneeringu kehtestamine võib võtta aega, soovitakse kaitseala moodustamiseni jõuda üldplaneeringust

eraldi protsessiga. Seetõttu ongi olemasolevate uuringute¹ ja üldplaneeringu eskiisis kajastuva ettepaneku alusel koostatud eraldi määruse eelnõu: moodustatava kaitseala kaitse-eeskiri koos seletuskirjaga.

Käesoleva määruse eesmärk on sätestada tingimused, mis tagavad kaitseala kui ökoloogilise ja pärandkultuurilise objekti võimalikult terviku säilimise, arvestades piirkonnas sisalduvaid ajaloolis-kultuurilisi, looduskaitselisi ja -hariduslikke väärtusi ning võimalusi. Kaitseala kuulub küll täies ulatuses Rapla valla rohevõrgustiku koosseisu, mis üksiti aga ei taga tema püsimist looduslikuna. Kavandatud kaitseala keskel, samas aga kaitseala piiridest väljaspool, paikneb Härgla lubjakivimaardla, mille edasine kasutamine otsustakse vastava loamenetluse järel. Kaitseala piiritlemine arvestab Härgla maardla kasutuselevõtu võimalusega. Edaspidi saab kaitseala toimida ökoloogilise puhvrina, mida igasugune kaevandamine, eriti rohekoridoris, kahtlemata vajab.

Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

Kaitse eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärgid on määruse eelnõu kohaselt: ajaloolis-kultuurilise väärtusega metsamaastiku ja looduse mitmekesisuse kaitse, samuti eelduste loomine loodushariduslike tegevustele eelkõige kohaliku elanikkonna huvides.

Kaitseala(de) moodustamise üldised eeldused tulenevad LKS-st (§ 7). Kohaliku omavalitsuse poolt moodustatava kaitseala puhul on rõhuasetused mõnevõrra teistsugused, riiklike kaitsealade puhul olulised kaitse-eesmärgid ei pea tingimata olema eesmärkideks kohalikul tasandil. Üldised eeldused kaitseala(de) moodustamiseks on: ala ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik-, ajaloolis-kultuuriline- või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus.

LKS § 4 lõikes 4 täpsustakse, et kohalikul tasandil võib kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole riikliku kaitse all ega paikne riiklikul kaitsealal.

LKS § 7 kohased eeldused kaitseala moodustamisel on Härgla kaitseala puhul hinnatavad järgmiselt:

¹Härgla ja Pirgu piirkonna kaitsealuste taimeliikide inventuuri aruanne. 2020. Eesti Orhideekaitse Klubi (Ester Valdvee jt). Tellija: Rapla Vallavalitsus; Härgla piirkonna rohevõrgustiku analüüs Rapla ja Kohila valla piirialadele jäävas rohekoridoris. 2020. OÜ Tirts ja Tigu (Lauri Klein). Tellija: Rapla Vallavalitsus; Härgla lubjakivimaardla (registrikaardi nr 950) uuringuruumi alal ja sellest 1 km raadiuses asuvad ajaloolis-kultuurilise väärtusega maastikuobjektid ja kohalike elanike seisukohad planeeritava karjääri ja looduskaitseala suhtes. 2022. Eesti Kohapärimuse Keskus (Jüri Metssalu). Tellija: Rapla Vallavalitsus; Härgla Völumetsa maastikukaitseala. Täiendusi kaitse-eeskirja ja seletuskirja eelnõule. 2023. Andres Tõnisson. Tellija: Rapla Vallavalitsus.

1) ala ohustatus – selge ohutegur piirkonna loodus- jm väärtustele tuleneb kaitseala naabruses (tegelikult keskel) paiknevast lubjakivimaardlast. Maardla olemasolu peegeldab geoloogiliste uuringute taset ning pikemas vaates saab eeldada, et olemasolev kaevandushuvi võib laieneda ka väljaspoole täna kinnitatud maardlat. Härgla maardla kasutusele võtmine on omaette, kaitseala moodustamisest sõltumata protsess. Võimaliku kaevanduse avamine, eriti aga selle perspektiivne laiendamine olemasoleva rohekoridori ja kavandatud kaitseala keskel ohustaks loodusmaastiku terviklikkust. Kaitseala moodustamine omab seega ka preventiivset tähendust;

2) ala haruldus – kohalikul tasandil on kaitseala maastikku, eriti selles sisalduvaid muinasarheoloogilisi kihistusi hinnatud haruldaseks. Ka kaitsealuste liikide esinemisalad on pindalaliselt esinduslikud ja võrreldavad nii riiklike kaitsealadega;

3) ala tüüpilisus - kaitseala esindab Raplamaale tüüpilist paepealse metsa ala, milles leidub rohkesti varasemate kultuurkihistuste jälgi. Kaitseala kõrgemas keskosas asub Joldiamere rannavall, mis märgib siin kunagi asunud saare asukohta;

4) ala teaduslik väärtus - kaitsealal on kõrge teaduslik väärtus, eriti arheoloogia võimalusi silmas pidades;

5) ala ajaloolis-kultuuriline väärtus kattub eelmistes punktides tooduga. Kaitsealalt tuvastatud muistsed põllud, kirikutee, suuline ja kirjalik rahvapärimus on hinnatavad ja valla tasandil erilised;

6) ala esteetiline väärtus on laiema üldsuse jaoks pigem tavapärane, eriala spetsialistidele pigem kõrge;

7) rahvusvaheliste lepingutega on kaitseala seos marginaalne.

Kokkuvõtvalt: kaitseala vastab enamikule (LKS-is nimetatud) eeldusele, mis on kaitseala moodustamiseks vajalikud. Vastavus kõikidele eeldustele pole vajalik.

Kaitse-eesmärgid ja kaitse alla võtmise eeldused on seotud järgmisel moel:

1) Kaitseala esimene (ja peamine) kaitse-eesmärk - ajaloolis-kultuurilise väärtusega metsamaastiku kaitse - ühtib haruldasuse, tüüpilisuse, teadusliku väärtuse, ajaloolis-kultuurilise väärtuse, osalt ka esteetilise väärtuse kriteeriumiga. Nimetatuist olulisem on aga ohustatuse kriteerium – kuna kaevandamine Härgla maardlas on üsna tõenäoline, siis on edaspidi tähtis, et metsamassiiv (moodustatav kaitseala) püsiks võimalikult terviklikuna. Võlumetsa maastikukaitseala ajaloolis-kultuurilise väärtus seondub maastikuga üldisemalt, see pole seotud tingimata konkreetse metsaeraldise või niidukooslusega. Kuna varasem põllumaa on tänaseks metsastunud, on kaitse-eesmärgina nimetatud metsamaastiku kaitset. Maastiku-uuringud, milles on tuvastatud ajaloolis-kultuuriline väärtus (Metssalu, 2022), ei ole Eestis kuigi igapäevased - ajaloolise väärtusega metsamaastikke võib siin-seal esineda varasema kultuurmaa asemel, sellised kohad on arheoloogia ja varasema maakasutuse mõttes huvipakkuvad.

2) Kaitseala teine kaitse-eesmärk - metsaökosüsteemi ja elustiku mitmekesisuse kaitse - seondub haruldasuse, tüüpilisuse ja teadusliku väärtuse kriteeriumitega. Ka siin on lisandub ohustatuse kriteerium, mis eraldi (haruldaste liikide ja elustiku mitmekesisuse mõistes) polegi nii oluline, kui rohekoridori ja kaitseala terviklikkuse vaates. Riiklikult kaitstavate liikide elupaigad katavad umbes poole kaitseala pindalast, seega on tegemist keskmisest kindlasti kõrgema väärtusega loodusmaastikuga, mis on võrreldav lähimate kaitsealadega (mis keskmisest kõrgema elurikkuse tõttu ju ongi riikliku looduskaitse alla võetud). Eraldi

kaitstavate liikide (kaitsealal kokku 19 liiki) nimetamine kaitse-eesmärgina pole vajalik - need liigid koos oma kaitsetsoonidega on juba (riikliku) kaitse all ja metsa majandamisel tuleb nendega arvestada. Kohaliku kaitseala eesmärk elustiku seisukohalt on ökosüsteemi kui terviku ja rohekoridori olulise osa kaitse. Härgla Völumetsa maastikukaitseala on riikliku tähtsusega rohekoridori (Klein, 2020) keskseks osaks.

3) Kaitseala kolmas kaitse-eesmärk - loodushariduse soodustamine - toetub konkreetsele maastikule ja selle väärtustele. Ka selle eesmärgi puhul on esmatähtis maastiku ohustatuse küsimus. Loodushariduse võimalusi, sh looduse kultuurilisi hüvesid kasutavad täna valdavalt kohalikud elanikud, kes toetavad üsna üksmeelselt Völumetsa (maksimaalselt) terviklikuna säilitamist. Rapla valla üldplaneeringu raames tehtud alusuuringu kaardirakenduse kohaselt on selles piirkonnas (kaitsealaga külgnevates külates) 2015–2019 välja antud oluliselt rohkem ehitislube, kui vallas keskmiselt. Seega võib eeldada inimeste lisandumist kaitseala lähialale ja loodushüvede enamat kasutamist.

Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Härgla Völumetsa maastikukaitseala tervikuna on Rapla valla rohevõrgustiku osa. Kaitseala paikneb rohekoridoris, mis ühendab Maatra ja Rabivere loodusmaastikke, mis on rohevõrgustiku riikliku tähtsusega tuumalad. Rapla valla rohevõrgustiku kohta on eksperthinnangus (Klein, 2020) antud eksperthinnang, et rohekoridor Härgla kaitseala ümber on sisult samuti riikliku tähtsusega ja selle kahjustamine isegi intensiivse metsaraie, saati siis kaevandamisega, avaldaks tugevat negatiivset mõju loomade liikumisele, elupaikade sidususele. Rohevõrgustiku üldised (üldplaneeringuga kehtestatavad) kasutustingimused ei pruugi Härgla kaitseala näitel tagada terviklikku roheala säilimist, kuna pole välistatud ulatuslik maakasutuse muutmine, nagu kaevanduspiirkonna edasine laiendamine, tuulepargi rajamine, erinevad tööstusehitused - ehk tegevused, mis kord olemas olles võivad pigem laieneda. Ulatuslik maakasutuse muutmine nimetatud juhtudel kahjustaks pöördumatult ka ajaloolisi maastikuväärtusi ja kahandaks loodushariduse võimalusi.

Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kohaliku kaitseala puhul on LKS-i kohasteks (§ 4, lg 7) tüübi valikuteks kas maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement. Härgla kaitseala puhul on selge, et kaaluda saab maastiku ja väärtusliku looduskoosluse vahel. Eelnevalt (p. 2.1.) on kirjeldatud ala väärtusi ja eesmärke, kirjeldatust saab järeldada, et kaitstava loodusobjekti olemus ühtib enam maastikuga ehk siis – tegemist oleks perspektiivse maastikukaitsealaga.

Et eristada kohalikku kaitseala riiklikust, on otstarbekas rõhutada paikkonna eripära, seda näiteks unikaalse kohanime (Völumets) abil. Toponüüm Völumets lubab esile tuua ka metsa, kui koosluse ja valdava maakattetüübi. Lähim (kaalukaim) ametlik külanimi – Härgla – peaks kaitseala nimes samuti sisalduma, et võimaldada üldist orienteerumist, mis kohaga on tegemist. Kokkuvõttes peegeldab nimetus - Härgla Völumetsa maastikukaitseala - nii kohapealseid väärtusi kui kaitsealade traditsiooni laiemalt.

Kaitseala välis- ja vööndipiir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et paikkonna maastiku- ja eluslooduse väärtused oleks kaitstud terviku ehk suurema ala koosseisus. Kaitseala piir peab olema lihtsasti tuvastatav, soovitatavalt katastriüksusi mitte tükeldav. Kuna kehtiva rohekoridori tuumikuks antud alal on RMK valduses olev kompaktne maaüksus (Vahastu metskond 52) pindalaga 431,6 ha, on see maaüksus tervikuna ka loogiline tuumik kaitsealale. Tegu on ajaloolise riigimetsa alaga, varasema Purila metsandikuga, mis on samades piirides püsinud aastakümneid. Selle maaüksuse piirest on välja jäetud olemasolev Härgla lubjakivimaardla selle teenindusmaa ulatuses². Härgla maardla (koos teenindusmaaga 24,52 ha) väljajätmine kaitsealast lähtub Keskkonnaministeeriumi seisukohast³, mis esitati kaitseala esialgse (maardlat sisaldava) piiri kohta. Kaitseala moodustamine uutes piirides ei takista maavara kasutuselevõttu, kaevandusloa taotlemine on kaitseala moodustamisest eraldiseisev protsess.

Härgla mõisa suunal külgneb eelnimetatud maaüksusega väiksem RMK valduses olev maaüksus (Vahastu metskond 299) pindalaga 2 ha, mis on otstarbekas samuti hõlmata kaitseala koosseisu. Nimetatud maaüksus sisaldab endas osa pärandkultuuri kandvast Tammikuvärava mäest.

Kaks tehnorajatiste tarvis moodustatud väikest katastriüksust RMK valduse sees on mõistlik lugeda samuti kaitseala koosseisu. Nende (Eleringi valduses olevate maaüksuste) kasutusvõimalusi kaitsekord ei piira, üldjuhul ei lõigata kaitsealade seest välja tehnorajatise teenindavaid mikrokrunte. Kaitseala koosseisu arvatakse seega järgmised maaüksused:

Nr	Katastrinumber	Nimetus	Pindala	Sihtotstarve	Omandivorm
1	24001:002:0002	Vahastu metskond 52	431.65 – 24,52 ehk 407,13 ha	maatulundusmaa	riigi
2	24001:002:0135	Vahastu metskond 299	2.04 ha	maatulundusmaa	riigi
3	24001:001:0280	Katoodkaitsejaama	33 m ²	transpordimaa	era
4	24001:002:0410	Purila harukraan	36 m ²	transpordimaa	era

Kirjeldatud piirides ei teki täiendavat probleemi kaitseala ulatuse tähistamise ja sellest arusaamisega. Katastripiir on teada mõlema poole maaomanikule. Vabalt looduses liikuva inimese jaoks on piir mõistlikul tasemel tajutav, riigimetsas liikumine on kõikidele vaba, pääsu eravaldusele võib maaomanik soovi korral piirata. Kaitseala puhul ei ole ette näha probleeme piiri tähistamisega, piisab, kui seda teha kahes kohas, kaitseala läbiva Härgla-Purila tee lõikel.

Kohaliku omavalitsuse poolt moodustatud kaitseala võib looduskaitseaduse (§ 44 lg 1) alusel kehtestada vaid piiranguvööndi kaitsekorra, vajadusel seda ka leevendades. Võimalik on ka mitme eraldi piiranguvööndi moodustamine. Härgla kaitseala puhul ei ole vajalik selle täiendav tsoneerimine, seega ühtib kaitseala välispiir (Härgla) piiranguvööndi piiriga ning mõlema pindala on 407,1 ha.

² Vastavalt OÜ Inseneribüroo Steiger poolt 2017. aastal koostatud plaanile (töö nr 17/1997), mis on osa Härgla maardla kaevandusloa taotlemise (OÜ Eesti Killustik) dokumentatsioonist.

³ Keskkonnaministeeriumi kiri nr 8-2/23/1558-3, 24. mai 2023

Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekord lähtub põhimõttest tagada kaitseala väärtuste säilimine minimaalse lisaregulatsiooni abil, bürokraatiat kasvatamata. Eristatud on lubatud, keelatud ja kaitseala valitseja-poolset kaalumist (luba) eeldavad tegevused.

1) Lubatud tegevused

Kaitsealal on lubatud inimeste viibimine, tegelemine tavapärase korilusega (seened jne). Maastik ja kaitstavad liigid/elupaigad ei ole ohustatud inimeste viibimisest kaitsealal.

Kaitsealal on lubatud metsa majandamine kõikide raieliikidega vastavalt metsaseadusele, arvestades Rapla valla üldplaneeringuga kehtestatud rohevõrgustiku tingimusi. LKS § 31 lõike 4 kohaselt võib kaitse-eeskirjaga seada piiranguvööndis metsaseadusest erinevaid piiranguid. Arvestades riiklikult kaitstavate liikide rohkust kaitsealal ja nendega kaasnevaid piiranguid metsateatistes, ei ole metsaseadusest erineva täiendava regulatsiooni tekitamine mõistlik.

Kaitsealal on lubatud kuni 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaüritusi, mis on suuremad kui 100 osalejat, ei ole teadaolevalt kaitseala maa-alal toimunud. Künnis on seatud arvestusega, et väiksemad loodusmatkad, orienteerumis- või muud võistlused ei pea taotlema kaitseala valitseja luba oma tegevuseks. Suuremad üritused, üle 100 osavõtjaga, mis võivad tekitada rohkem probleeme (laagripaik, jäätmed jne), peavad taotlema luba.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine ja jahiulukite lisasöötmise. Kaitseala kuulub Juuru jahipiirkonda.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel ja jalgrattaga sõitmine radadel. Väljaspool teid sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel ning metsa majandamisega seotud töödel. Tavapärane sõidukite liikumine ei ohusta maastikuväärtusi.

Kaitsealal on lubatud olemasolevate teede, ehitiste ja rajatiste hooldustööd. Kuna kaitseala läbivad AS Eleringi valduses olevad sidekaabel ja gaasitorustik, Elektrilevi valduses olev õhuliin ja kohalik Härgla-Purila tee, ei ole mõistlik nende kõigi hooldamist kaitsealast tingituna muuta keerulisemaks.

Kaitsealal on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Selline vajadus võib ilmneda riikliku kaitse all olevate liikide puhul.

2) Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Kaevetööd koos uue teevõrgu rajamisega võivad rikkuda arheoloogiliselt huvitavat kultuurikihti ja (eelduslikult) ka kuivendamata metsaelupaikasad, mida kasutavad mitmed kaitsealused liigid. Kuna tegemist on suures osas paepealse arumetsaga, ei ole alal varasemalt metsakuivendust ette võetud.

Kaitsealal on keelatud maavara kaevandamine kuna see hävitaks otseselt (eeldatavasti) muinasaegse põllumajanduse tähiseid maastikul ning lõhuks kaitseala (ja sellega kattuva) rohevõrgustiku terviklikkuse. Kaitseala keskel (aga väljaspool kaitseala) paikneb poolelioleva

kaevandusloa taotlusega Härgla lubjakivimaardla, mille kasutuselevõtt mõjutab kahtlemata naabruses asuvat kaitseala. Maavara kaevandamise keeld kaitsealal on seega kavandatud preventiivse meetmena, arvestades kaevandamise võimalusega vaid olemasoleva maardla piires.

Kaitsealal on keelatud pinnase teisaldamine looduslikust asukohast. See kitsendus on seatud, et preventiivselt ära hoida pinnase, sealhulgas kokkuveetud põllukivide kahjustamist nende lasumiskohal. Kitsendus ei puuduta metsa ülestöötamisega paratamatult kaasnevaid pinnasekahjustusi.

3) Luba eeldavad tegevused

Kaitseala valitseja luba on vajalik katastriüksuse kõlvikute piiride ja kõlviku sihtotstarbe muutmiseks, maakorralduskava koostamiseks ja maakorraldustoimingute teostamiseks, ehitusteatise kohustusega või loakohustuslikku ehitise püstitamiseks, projekteerimistingimuste ja ehitusloa andmiseks. Need on tegevused, kus kohalik omavalitsus on niigi tegevusloa andja, mistõttu lisakoormust tulenevalt kaitseala valitsemisest ei ole ette näha.

Kaitseala valitseja luba on vajalik uue veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, rajamisel. Vastav kitsendus peab silmas võimalikke pinnaseteid, mis võivad kahjustada arheoloogiliselt väärtuslikku maastikku.

Kaitse-eeskirjas sätestatud kaitsekord järgib LKS-is (§ 14 ja 31) kirjeldatud üldisi ja piiranguvööndi tingimusi, tuues neist esile sellised, mis on kaitseala puhul olulised. Väljakujunenud tavadid ja inimeste igapäevaseid harjumusi kaitseala kaitsekord ei mõjuta. Omandiõigusele kitsendusi ei seata. Tavapärane majandustegevus saab jätkuda (kaitseala-poolsete) piiranguteta.

Peamine kitsendus, mis kaitseala moodustamisega kaasneb, on maavara kaevandamise mitte lubamine. Keelatud on ka uue maaparandussüsteemi rajamine. Arvestades ala arheoloogilist väärtust ei ole lubatud pinnase teisaldamine. Maavara kaevandamisala võimalik laiendamine (näiteks uue maardla kinnitamise järel) ja kuivendustööd ohustaksid ajaloolise maastiku terviklikkust, kahjustaksid rohekoridori toimimist, kahandaksid loodushariduse võimalusi. Nende tegevuste eeldatav mõju ulatuks kaugemale otsesest krundi-, mäeeraldise- või siis maaparandussüsteemi piirist ja lõhuks kaitseala terviklikkust.

Piiranguvööndi seadusjärgsetest kitsendustest (LKS § 31, lg 2) ei reguleerita Härgla kaitseala puhul veekogude veetaseme ja kalda, uuendusraie, puht- ja energiapuistu, kalapüügi, roo varumise, biotsiidi ja väetiste kasutamisega seonduvat. Need tegevused ei ole kaitseala puhul asjakohased või siis on (metsa majandamine) lubatud metsaseaduse alusel.

Määruse jõustumine

Määrus jõustub looduskaitseseaduse § 11 lõike 6 kohaselt kümnendal päeval pärast selle avaldamist Riigi Teatajas. Kaitse-eeskirja, kaardi ning seletuskirjaga saab tutvuda Rapla vallavalitsuses ja veebilehel.

Vaidlustamine

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest kinnisasja omanikule või valdajale tulenevad õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Määruse mõjud

Kaitseala moodustamine aitab kaasa kaitse-eesmärkide saavutamisele. Kaitseala olemasolu aitab säilitada väärtuslikku metsamaastikku, eriti olukorras, kus naabruses eksisteerib reaalne (avamaa) kaevandamise perspektiiv. Ajaloolis-kultuuriliste ja ökoloogiliste väärtuste hoidmise kõrval saab kaitseala sellisel juhul puhverdada kaevandamisest lähtuvat keskkonnamõju.

Kaitseala moodustamine ühtib osaliselt Rapla valla nägemusega piirkonna edasise tuleviku osas. Kuna Härjla lubjakivi maardlaga kattuvalt ei saa kaitseala moodustada, on maardla väljajätmine kaitsealalt teatud kompromiss. Olemasoleva maardla kasutuselevõttu kaitseala olemasolu ei takista, küll välistab see teised (võimalikud) kaevandused vahetus lähikonnas.

Ka algselt kavandatuga võrreldes väiksema kaitseala moodustamine aitab kaasa teatud kindlustunde tekitamisele kohalikus kogukonnas. Kaitseala olemasoluga tekib kindlustunne, et piirkonna loodusväärtused ei saa täiendavaid kahjustusi, et ala jääb tervikuna avalikku kasutusse ning seal on võimalik kavandada loodushariduslikke ettevõtmisi. Kaudsemalt võib kaitseala olemasolu parandada piirkonna kuvandit, eriti kui see kuvand saab kahjustatud töötava karjääri tõttu.

Loodusobjekti kaitse alla võtmise ja kaitse korraldamisega seotud kulud

Kaitse alla võtmisega kaasnevad menetluskulud ja hilisemad korralduskulud. Menetluskulusid võib hinnata vallavalitsuse-poolse jooksva asjaajamise kuluna, eeldatavalt saab sellist kulu töötundide arvestuses mõõta päevade, mitte nädalatega. Menetluskulu on möödapääsmatu, kui mitte otsustada kaitseala moodustamist poolelioleva üldplaneeringu menetlemise raames.

Kaitse korraldamisega seotud otsene kulu on kaitseala minimaalselt mõistlik tähistamine. See eeldab kahe piiritähise paigaldamist, kulu selleks võib hinnata suurusjärku 200 eurot. Võimalikud puhkemajandusega seotud ehitised oleks toonud kaasa kulutusi ka kaitseala moodustamata, seega ei saa selliseid kulusid lugeda üksi kaitse korraldamisega seotuks.

Kaitseala väärtuste edasise uurimise huvides oleks vajalik arheoloogiliste väliuurimiste toetamine valla võimaluste piires, samuti kaitseala tutvustava stendi ja/või lihtsama trükise koostamine. Need tegevused ei ole otse hädavajalikud, pigem koha üldise kuvandiga seonduvad.

Kaitsekord, millega ei kitsendata täiendavalt ala metsamajanduslikku kasutust, ei mõjuta riigimetsa kasutaja (RMK) tulusid. Koos RMK-ga on vallas vajalik leida lahendus Võluaasa (metsa pärandkultuuri objekt, u 3 ha suurune võsastuv niit) püsimiseks avatud kooslusena. Esmalt tuleb koostada või tellida eksperthinnang, kas Võluaas vastab väärtusliku poolloodusliku koosluse (PLK) tingimustele ja kui see nii on, tuleb edaspidi tagada selle avatuna püsimine.

Kaitsekord on lihtne ja kaitseala valitseja peamiseks kohustuseks on üldise järelevalve teostamine, edaspidi ka ala laiem tutvustamine. Kaitseala üldiselt lihtsate eesmärkide puhul ei pruugi olla vajalik eraldi kaitsekorralduskava koostamine. Lihtsamaid rajatisi saab püstitada kokkuleppel RMK-ga, projekteerimistingimuste alusel.

Kokkuvõtvalt on kaitse korraldamisega seotud kulud minimaalsed, suurusjärgus mõnisada eurot. Kulutused uuringutele ja kaitseala tutvustamisele on kindlasti suuremad, sõltuvalt sellest, kui põhjalikult neid tegevusi ette võtetakse.

Menetlus

LKS § 9 lõike 3 kohaselt avaldas Rapla Vallavalitsus kui kaitse alla võtmise menetluse algataja ja läbiviija esimese teate loodusobjekti kaitse alla võtmise algatamise kohta kohalikus ajalehes. Menetlus algatati 10. aprillil 2023. Vastav teade ilmus „Rapla Teatajas“ (2023, aprill).

Teate kohaselt pani Rapla Vallavalitsus avalikule väljapanekule Härgla Võlumetsa maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja seletuskirja eelnõud. Avalik väljapanek kestis kaks nädalat: 17-30.04.2023, millele järgnes ettepanekute-täienduste kogumine ning avalik arutelu (31.05.2023). Kirjaliku arvamuse kaitse-eeskirja osas esitasid: RMK, Keskkonnaamet, Keskkonnaministeerium, Eesti Killustik OÜ, Elering AS, MTÜ Roheline Härgla.

Kuna Keskkonnaministeerium ei nõustunud Härgla Võlumetsa maastikukaitseala moodustamisega viisil, mis takistab Härgla lubjakivimaardla kasutuselevõttu, leiti avalikul arutelul, et muuta tuleb kas kaitseala piire või kavandatud kaitsekorda (lubades kaitsealal kaevandamist). Sisuliselt tähendab see kaitse-eeskirja olulist ümbertegemist, mistõttu otsustati koosolekul, et käesoleva eelnõu menetlemine peatatakse ning korraldatakse korrigeeritud kaitse-eeskirja eelnõu uus avalik väljapanek. Uuendatud kaitse-eeskiri arvestab eelnõule esitatud ettepanekutega ja piiritleb kaitseala Härgla lubjakivimaardlast väljaspool.

Rapla Vallavalitsus määras Härgla Võlumetsa maastikukaitseala kaitse-eeskirja uue avaliku väljapaneku ajaks 17.-30.07.2023, avaliku arutelu ajaks 17.08.2023 kell 16.00 Rapla riigimaja (Tallinna mnt 14, Rapla linn, Rapla vald) III korruse nõupidamise ruum nr. 321. Teade uuest avalikust väljapanekust saadeti senistele menetlusosalistele, välja arvatud Keskkonnaministeerium (maardla kasutuselevõtt ei ole kaitsealast tingituna takistatud, puudub vajadus kooskõlastuse küsimiseks).

Kaitse-eeskirja eelnõule esitatud ettepanekute sisu ja nendega arvestamine on esitatud järgnevas tabelis (*lisatakse pärast arutelu*).

Eelnõu võrdlev analüüs

Eelnõu on koostöös kehtivate kordade ja seadustega.

Otsuse mõjud

Õigusakti rakendamisega ei kaasne vallapoolseid kulusid.

Vastuvõtmiseks vajalik kvoorum

Vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 45 lõikele 5 on otsuse vastuvõtmiseks vajalik volikogu poolthääle enamus.

Otsuse jõustumine

Ettepanek on otsus jõustada teatavakstegemisest.

Eelnõu koostaja

Liis Lillemets
keskkonnaspetsialist

Õigusaktide väljavõtted

LOODUSKAITSSEADUS

§ 8. Loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanek

(2) Ettepanek loodusobjekti kaitse alla võtmiseks peab sisaldama loodusobjekti:

- 1) kaitse alla võtmise põhjendust;
 - 2) kaitse alla võtmise eesmärgi;
 - 3) kaarti, millele on kantud loodusobjekti asukoht või piir ja loodusväärtused, mille kaitse eesmärgil loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanek esitatakse;
- [RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]
- 4) kaitseks kavandatavate piirangute kirjeldust;
 - 5) kaitse alla võtmisega ja kaitse korraldamisega seotud kulutuste hinnangut.

§ 9. Loodusobjekti kaitse alla võtmise menetlus

(1) Loodusobjekti kohaliku kaitse alla võtmise menetluse algatab ja viib läbi kohalik omavalitsus.

[RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]

(3) Kaitse alla võtmise menetluse läbiviija avaldab teate loodusobjekti kaitse alla võtmise menetluse algatamise kohta ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ning vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes ja kohalikus ajalehes. Loodusobjekti kohaliku omavalitsuse tasandil kaitse alla võtmise menetluse algatamise teade avaldatakse kohalikus ajalehes.

[RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]

(7) Loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse eelnõu koos menetluse senises käigus saadud või koostatud dokumentidega, mille avalikustamine ei ole seadusega keelatud, pannakse tutvumiseks välja loodusobjekti asukohajärgses Keskkonnaametis ja valla- või linnavalitsuses. Avalik väljapanek ei tohi kesta vähem kui kaks nädalat.

[RT I 2009, 3, 15 - jõust. 01.02.2009]